

J. Dušková 5941

1971-72

Joseph Heller : N e w H a v e n - n á š c í l

Divadlo P. Bezruče, Ostrava

Premiéra : 12.11.1971

Překlad : Jindra Dušková

Režie : Pavel Hradil

Výprava : Jan Dušek

Hudební spolupráce : Jan Tomšíček

Divadlo P. Bezruče uvedlo v československé premiéře hru amerického autora Josepha Hellera New Haven - náš cíl. Celý svět zná slavný Hellerův román Hlava XXII, kterým se tento spisovatel rázem zařadil mezi literární špičky 20. století. Jeho hra je stejně kritická k americkému režimu a ještě satiričtější, díky zhuštěné látce, postihuje nesmyslnost profesionálního válčení i zručně lhostejnou apatii velitelů a vůdců.

Heller si vybral zdaleka ne novou divadelní formu divadla na divadle. Tentokrát jde o dobře promyšlený adekvátní styl pro postižení obsahové podstaty dramatu. Vojenské letecké nálety jsou také inscenovány, podobně jako divadlo, předem se počítá se ztrátami a tak jako divadelní režisér musí perfektně znát hru až do konce už při počátečních zkouškách, zná v tomto případě major-inscenátor, který z jeho vojáků - herců se již neobjeví v dalším aktu. Rovina příběhu se mísí s rovinou hry. Jednotliví členové letecké posádky co chvíli vystupují z role, aby připomněli sobě i divákům, že jde pouze o interprety ztělesňující momentálně americké vojáky a zítra ~~že~~ na sebe vezmou jiné úlohy např. v Mam'zelle Nitouche či ve Wildově komedii Jak je důležité mít Filipa. Zajímavá polarita, která tak vzniká působí na publikum zvláště v první části večera především komediálně a o to více pak šokuje v druhé části,

kdy převáží tragičnost děje s hrůzností zbytečných mladých obětí. Poslušný kapitán Starkey snaživě vykonává ~~své~~ příkazy, jimiž posílá "své" hochy na smrt bez nejmenšího pocitu studu až do té doby, dokud nepřijde na řadu vlastní syn. Malost člověka (a jen tohoto ?, ptá se inscenace) je zcela přesně ohraničena, souvislosti jedince se společností se dlouho míjejí, ^{teprve} v momentě, kdy drasticky zasáhnou probudí nevoli a nedůvěru, burcují rozum prostřednictvím srdce - jak je pohodlné nechat rozum spát a bezmyšlenkovitě podléhat manipulaci. Ale je už pozdě. Rozjetá mašinérie požírá vše svou setrvačností.

Pavel Hradil opět potvrdil šíři a spolehlivost své režiséřské invence a vytvořil představení na kontrastech vtipných momentů "zcizení" (klasicky zakotvených v Brechtově poetice) a drasticky zmrazujících scén^ý dějové linie. Prvé půli dramatu lze snad vytknout této neustálé bilanci obou rovin hry určitou rozpačitost, která oslabuje dosah jednání jediného vojáka buřiče, ~~jenž~~ se od počátku vzpírá svému údělu nejen proto, aby si vydupal větší herecký part.

Z herců je nutno vyzdvihnout O. Jandu v roli suverénního majora, který s chutí supluje vlastní rozum vojenskými rozkazy, kapitána Starkeye představovaného L. Eliášem, jehož bodré sebevědomí a jistota ^{je} postupně odplavováno poznáním či prohlédnutím a jedinou ženu mezi vojskem Ruth v podání J. Tesařové, v níž bezstarostné přihlížení k zabíjení lidí postupně vyprovokuje lidský soucit a *nesouhlas*.

Jan Dušek podobně jako režisér Hradil opět prokázal svou dokonalou profesionální připravenost. Dušek reaguje vždy výtvarně naprosto přesně nejen na samotné téma dramatu, ale především na smysl inscenace. Pouze drobný detail dokreslující jeho přístup ke scénicko-kostýmní spolupráci: vojáci i jejich představení mají na svých věrných kopiích amerických uniforem místo velkých znaků našité obrázky Mickey Mouse.

Bezručovská inscenace patří mezi jednu z nejlepších v tomto divadle a je dokladem správného chápání angažovaného pohledu na úkoly dnešního divadelního umění.